

Cultuurhistorisch Bureau
Hüsken en Zoon
Eindhoven 2013

Panden aan het Brouwerijplein Dommelen

Beschrijving Architectuur december 2013 in opdracht van de gemeente Valkenswaard

Brouwerijplein 84

Voormalige fabrikantenvilla 'De Berg' uit 1927, momenteel in gebruik als notariskantoor. De villa wordt gevormd door een viertal volumes, te weten:

- tweelaagse villa onder samengesteld schilddak
- eenlaagse aanbouw aan achterzijde, onder schilddak
- eenlaagse aanbouw aan achterzijde, met platdak (groot)
- eenlaagse aanbouw aan achterzijde, met platdak (klein)

Architect van de villa is Piet Staals, gemeente-architect van Valkenswaard en Dommelnaar. Hij is tevens verantwoordelijk voor het ontwerp van de vernieuwde Sint-Nicolaaskerk in Valkenswaard (samen met Jan Stuyt) en voor de uitbreiding van de Sint-Martinuskerk in Dommelen.

De villa is gebouwd als woonhuis voor de familie Snieders, eigenaars van de Dommelse bierbrouwerij. De naam 'De Berg' verwijst naar het gehucht ter plaatse. Later heeft de villa dienstgedaan als dienstwoning en kantoor van de brouwerij.

villa

Tweelaagse dorpsvilla onder samengesteld schilddak. Opgebouwd in schoon metselwerk van lichtrode baksteen in een kruisverband. Knipvoegen. Trasraam van donkerrode baksteen in een kruisverband. Knipvoegen. Ver overstekende verkropte, geprofileerde houten kroonlijst met zinken kraal boven alle vier de gevels.

Voorgevel:

Ventilatioeroosters in trasraam duiden op de aanwezigheid van een kelder.

Middenrisaliet met centraal geplaatste geprofileerde houten kussendeur met twee kijkgaten, afgedekt met koperen roostertjes. De deur is gelegen in een verdiept portiek met licht uitspringende anderhalfsteense rondboog. De deur wordt bereikt via een hardstenen traprede en hardstenen stoepje. Het stoepje wordt geflankeerd door twee muurtjes met afgeronde vormen. De muurtjes zijn van dezelfde donkerrode baksteen als het trasraam. Op deze muurtjes betonnen afdekplaten met lichte ezelsruggen. In het linkermuurtje een ingemetselde steen met inscriptie "P. Staals arch. Dommelen".

Betonnen blokken verbinden de muurtjes met lisenen, die naar boven toe uitmonden in de rondboog, zoals hierboven beschreven. Tussen de lisenen en de rondboog kleine betonnen cordonbandjes. Aan de onderzijden van de wangen van de portiek bevinden zich zowel links als rechts twee ronde uitsparingen met metalen schoenschrapers. De deur wordt volledig omsloten door vensters met gekleurd glas-in-lood, die de rondboog accentueren. Houten kozijnen. Deur heeft een hardstenen drempel en neuten. In de rechterwang van de portiek bevindt zich een ingemetselde hardstenen brievenbus.

Over de gehele breedte van de voorgevel een betonnen cordonband tussen trasraam en lichtrode metselwerk.

Rechter-vensteras met trapeziumvormige erker. Vier enkelruits vensters met enkelruits bovenramen met geel kathedraalglas. Metalen duimen duiden op de vroegere aanwezigheid van luiken. In het metselwerk metalen luikvastzetters. Geprofileerde houten kroonlijst met zinken kraal. Dakje met schilden belegd met grijze shingles.

Linker-vensteras met twee rechthoekige enkelruits vensters met enkelruits bovenramen met geel kathedraalglas. Geprofileerde tussendorpels. Houten kozijnen met metalen duimen die duiden op de vroegere aanwezigheid van luiken. In het metselwerk metalen luikvastzetters. Anderhalfsteense strekken.

Licht uitspringende bakstenen rollaag als onderdorpelband tussen begane grond en verdieping.

Verdieping met in de middenrisaliet een venster, vergelijkbaar met die van de linker-vensteras op de begane grond. Betonnen lekdorpel. Metalen duimen en luikvastzetters. Deels in, deels boven de strek metalen sierletters “De Berg”. Hierboven, in de top van de topgevel een afgeplat, driehoekig venster. Bakstenen rollaag boven en onder dit venster.

Linker- en rechter-vensteras op de verdieping met elk twee vensters, vergelijkbaar met het venster in de centrale vensteras. Metalen duimen en luikvastzetters. Zinken regenpijpen op de hoeken links en rechts.

Ver uitstekende verkropte, geprofileerde kroonlijst die de driehoekige vorm van de topgevel volgt.

Linkerzijgevel:

Asymmetrische gevel met uitspringend linkerdeel. Trasraam van donkerrode baksteen. Over de gehele breedte van de linkerzijgevel een betonnen cordonband tussen trasraam en lichtrode metselwerk. Op de begane grond, zowel in het teruggelegen rechterdeel als het uitspringende linkerdeel van de gevel twee vensters, vergelijkbaar met die van de linker-vensteras in de voorgevel. Ook hier metalen duimen en luikvastzetters.

Ook in het ondiepe zijgeveltje van het uitspringende linkerdeel van de gevel een venster, vergelijkbaar met de overige vensters, zij het smaller.

Licht uitspringende bakstenen rollaag als onderdorpelband tussen begane grond en verdieping. Met uitzondering van het uitspringende linkerdeel van de gevel. Op die plek een donkerrode uitspringende bakstenen rollaag.

Verdieping met een zelfde set vensters, duimen en luikvastzetters als op de begane grond. Twee van de vijf vensters hebben een betonnen lekdorpel, bij de overige vensters loopt hier de licht uitspringende bakstenen rollaag. Boven één venster in het terug liggend geveldeel en boven de twee vensters in het uitspringende geveldeel een metalen zonwering.

Rechterzijgevel:

Rechterzijgevel asymmetrisch door een smal, licht terug gelegen linkerdeel van de gevel en een breder licht uitspringend rechterdeel. Trasraam van donkerrode baksteen. Over de gehele breedte van de rechterzijgevel een betonnen cordonband tussen trasraam en lichtrode metselwerk. Deze wordt in het brede rechterdeel van de gevel onderbroken aan weerszijden van het venster, in verband met de vroegere aanwezigheid van luiken.

Linkerdeel van de gevel met op de begane grond een smal venster, vergelijkbaar met de overige vensters op de begane grond. Metalen duimen en luikvastzetters. Centraal in het rechterdeel van de gevel een tweeledig venster, vergelijkbaar

met de overige vensters op de begane grond. Metalen duimen en luikvastzetters. Links van dit venster een uitsparing met ventilatierooster.

Licht uitspringende bakstenen rollaag als onderdorpelband tussen begane grond en verdieping. Deze rollaag wordt op plaatsen van vensters onderbroken door betonnen lekdorpels.

Verdieping met in linkerdeel een smal venster, vergelijkbaar met de overige vensters op de begane grond. Metalen duimen en luikvastzetters. Rechterdeel van de gevel met twee vensters. Het linkervenster betreft een kruisvenster. In detaillering en afwerking, vergelijkbaar met de overige vensters op de verdieping. Metalen duimen en luikvastzetters. Het rechtervenster heeft weliswaar twee bovenramen, echter daaronder slechts één ruit. Metalen zonwering. Venster, duimen en luikvastzetters, vergelijkbaar met overige vensters op de verdieping.

Achtergevel:

Begane grond bebouwd met aanbouwen.

Verdieping met links een licht verdiept, smal en breed rechthoekig dubbelraam. Afgeschuinde gecementeerde wangen. Spiegelglas. Lekdorpel van gele bakstenen.

Rechts van dit venster een rechthoekig enkelruitsvenster met versierd en gekleurd glas-in-lood. Houten kozijnen en anderhalfsteense strek. In de gevel rechtsboven het glas-in-loodraam een klein vierkant enkelruitsvenster met houten kozijnen. Lekdorpeltje van zwarte geglaazuurde tegels.

Ter hoogte van het kleine venster loopt verticaal over de gevel een metalen vluchtrap.

Rechts in de gevel een kruisvenster. Enkelruits onderramen en enkelruits bovenramen met gewoon glas. Houten kozijnen. Anderhalfsteense strek en metalen zonwering.

Zinken regenpijpen op linker- en rechterhoek van de gevel.

Dak:

Asymmetrisch samengesteld schilddak, belegd met grijze lestenen. Metalen hoefijzervormige beugels in alle dakschilden, te gebruiken bij onderhoudswerkzaamheden aan het dak. Pironen op de hoeken van de nok en op de nokpunt van het gedeelte boven het uitspringende linkergedeelte van de linkerzijgevel.

Voorste dakschild met links en rechts een enkelruits dakvenster met geprofileerd overstekend zadeldakje met schouder-tjes en zinken kraal. Boven het raam een beschoten topgeveltje. Dakje en wangen van de het dakvenster belegd met grijze lestenen. zinken regenpijpjes op de hoeken van het dakvenster.

Linkerdakschild met in het terug gelegen rechtergedeelte een dakvenster, vergelijkbaar met die van het voorste dakschild. In het dakschild van het uitspringende linkergedeelte twee dakvensters, vergelijkbaar met de overige dakvensters, echter kleiner en met vensters met roedenverdeling.

Achterste dakschild met links van het midden een dakvenster, vergelijkbaar met de overige dakvensters, echter met tweeruits venster. Rechts een dubbel dakvenster, in detail en afwerking ook weer gelijk aan de overige dakvensters.

Rechterdakschild met twee dakvensters, vergelijkbaar met de overige dakvensters.

aanbouw onder schilddak

Eenlaagse aanbouw onder schilddak. Opgebouwd in schoon metselwerk van lichtrode baksteen in een kruisverband. Trasraam van donkerrode baksteen in een kruisverband. Licht uitstekende rollaag van donkerrode baksteen tussen trasraam en lichtrode metselwerk. Ver overstekende geprofileerde houten kroonlijst met zinken kraal boven alle gevels.

Oostelijke gevel:

Blind met kunststof ventilatiooroster

Zuidelijke gevel:

Metalen ventilatiooroster in rechterdeel trasraam. Centraal geplaatste moderne houten deur waarboven twaalfruits bovenlicht met ongekleurd kathedraalglas. Houten kozijnen. Anderhalfsteense strek.

Westelijke gevel:

Gedeelte van een strek zichtbaar op grondniveau in het linkerdeel van het trasraam, duidend op een kelder. Metalen ventilatiooroster rechtsonder in het trasraam. Gevel met drie vensters. Linkervenster is een kruisvenster met enkelruits onderramen. Daarboven twee negenruits bovenramen met kathedraalglas. Houten kozijnen. Metalen duimen. Betonnen lekdorpel en anderhalfsteense strek. Rechtsboven dit venster een klein metalen ventilatiooroster. Middelste en rechtervenster gelijk. In beide gevallen betreft het een dubbel negenruitsvenster. Houten kozijnen, betonnen lekdorpel en anderhalfsteense strek.

Dak:

Schilddak belegd met grijze lestenen. Metalen hoefijzervormige beugels in alle dakschilden, te gebruiken bij onderhoudswerkzaamheden aan het dak. Pironen op de hoeken van de nok. Centraal op de nok geplaatste vierkante bakstenen schoorsteen. Bovenaan in de schoorsteen een licht uitstekende steense rollaag. Aan de bovenzijde van de schoorsteen een opening, waarboven een hol gebogen koperen spits met ui-vormige piron op de top.

Oostelijke dakschild met een dakraampje en metalen afvoerpijp. Zuidelijke dakschild met een dakraampje. Westelijke dakschild met een dakvenster met twee vierruitsvenstertjes. Geprofileerd overstekend zadeldakje met schoudertjes en zinken kraal. Boven het raam een beschoten topgeveltje. Dakje en wangen van de het dakvenster belegd met grijze lestenen. zinken regenpijpjes op de hoeken van het dakvenster.

grotere aanbouw onder platdak

Eenlaagse aanbouw onder platdak. Opgebouwd in schoon metselwerk van lichtrode baksteen in een kruisverband. Trasraam van donkerrode baksteen in een kruisverband. Licht uitstekende rollaag van donkerrode baksteen tussen trasraam en lichtrode metselwerk. Houten boeiboord met zinken kraal boven alle gevels.

Oostelijke gevel:

Centraal geplaatst houten kruisvenster met enkelruits onderramen en enkelruits bovenramen met geel kathedraalglas. Geprofileerde tussendorpel. Metalen duimen. Lekdorpel van bruine geglazuurde tegels en anderhalfsteense strek.

Zuidelijke gevel:

Gelijk aan oostelijke gevel met een zelfde soort venster en details. Aan bovenzijde van dit venster een metalen zonwering. In linkerdeel van het trasraam enkele luchtgaten. Enkele moderne attributen, zoals een buitenlamp aan de gevel bevestigd.

Westelijke gevel:

Slechts deels zichtbaar. Blind.

kleinere aanbouw onder platdak

Eenlaagse aanbouw onder platdak. Opgebouwd in schoon metselwerk van lichtrode baksteen in een kruisverband. Trasraam van lichtrode baksteen in een kruisverband. Licht uitstekende bakstenen rollaag tussen trasraam en overige metselwerk. Houten boeiboord met zinken kraal boven alle gevels.

Oostelijke gevel:

Slechts deels zichtbaar. Blind.

Zuidelijke gevel:

Betegeld stoepje voor links gelegen houten deur met zes ruiten met kathedraalglas. Houten kozijnen. Hardstenen drempel en neuten. Anderhalfsteense strek. Bovenzijde gevel met twee kleine metalen ventilatioostertjes.

overige bebouwing en beplanting

Voorzijde met twee bakstenen hekpijlers, opgebouwd in schoon metselwerk van lichtrode baksteen. Betonnen cordonbandje aan onderzijde. Betonnen afdekplaat met afgeronde vormen aan bovenzijde. Metalen tuinhek.

Tuin met diverse monumentale bomen, zoals een groep bruine beuken uit de periode 1890-1900 en een valse acacia uit de periode 1900-1910.

Waardering:

Deze villa is van hoge monumentale waarde wegens de verbondenheid met de geschiedenis van de Dommelsche brouwerij. De familie bezat de brouwerij, de oude villa ernaast (nummer 88) en deze villa tegenover de brouwerij (nummer 84). Het rijksmonument Westerhovenseweg 2 (café De Oranjeboom), waar achter ooit de oude brouwerij stond, hoort ook bij dit gehele complex.

- Cultuurhistorisch heeft dit pand een rijke geschiedenis.
- Dommelen heeft zijn geschiedenis voor een belangrijk deel aan de familie Snieders en de brouwerij te danken.
- Het pand is nagenoeg authentiek.
- De ontwikkeling in de bouwgeschiedenis is hier, in combinatie met de villa-bebouwing op nummer 88, duidelijk waarneembaar.
- De rijkdom van de familie wordt hier getoond in een groot, maar relatief sober pand.
- De villa ligt in een hoek van de straat en wordt omgeven door een grote tuin en een aantal monumentale bomen.

Tabel Waarderingscriteria kwaliteiten erfgoed Brouwerijplein 84 Dommelen

Scores			
Kwaliteiten	Waarderingscriteria	Operationele parameters	Hoog Midden Laag
Beleefde kwaliteit	<i>Zichtbaarheid (herkenbaarheid / schoonheid)</i>	• zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement • relatie met de omgeving: passendheid • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis • afwisselendheid (diversiteit aan elementen) • zichtbaarheid landschapselementen en patronen (herkenbaarheid) • esthetische kwaliteit: zichtbare uitingen	2
	<i>Herinnerbaarheid (herinneringswaarde)</i>	• associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis (symboliek) • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis (symboliek) • ouderdom	2
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid (completeitheid / herkenbaarheid)</i>	Binnen het facet archeologie / aardkunde: • gaafheid aanwezige sporen • ruimtelijke gaafheid: bodemlagen onverstoord, horizontaal • stratificatie intact: bodemlagen onverstoord, verticaal • mobilia in situ: losse onderdelen nog op hun plek • ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling / mobila en sporen Binnen het facet historische geografie: • mate waarin landschapselementen en –patronen intact zijn • mate waarin oorspronkelijk karakter behouden is (authenticiteit) Binnen het facet historische bouwkunde: • completeitheid: mate waarin alle stijlelementen aanwezig zijn • authenticiteit: mate waarin oorspronkelijk bouwkundig, stedenbouwkundig karakter en/of de gebruiksfunctie (lege hulzen!) behouden is	3
	<i>Geconserveerdheid (technische staat conservering)</i>	• aanwezigheid antropogeen biochemisch residu • conservering artefacten (metaal / overig) • conservering organisch materiaal • mate waarin landschapselementen in evenwicht verkeren met de abiotische omgeving (veelal grondwaterstand) • bouwkundige staat	3

Inhoudelijke kwaliteit	<i>Zeldzaamheid</i>	• het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde periode binnen dezelfde microregio, waarvan de aanwezigheid is vastgesteld • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • innovativiteit: pionierskarakter	2
	<i>Informativiteit (informatiewaarde)</i>	• betekenis voor de wetenschap: recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode • afleesbaarheid (herkenbaarheid) van de genese van het historisch landschap (landschapstype) • betekenis voor de wetenschap c.q. belang voor de bouwgeschiedenis • mate waarin het object, bouwwerk / complex de sporen toont c.q. uitdrukking is van o.a. culturele, sociaal-economische, geestelijke, technische, bestuurlijke ontwikkelingen	2
	<i>Samenhangendheid</i>	Binnen het facet archeologie: • synchrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio • diachrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio Tussen het facet archeologie en de andere facetten van cultuurhistorie: • landschappelijke context (fysische- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap) • stedenbouwkundige context Binnen het facet aardkunde / historische geografie: • samenhang (tussen lijnen, elementen en patronen): mate waarin elementen onderdeel vormen van een grotere eenheid • mate waarin een element de samenhang begrijpelijk maakt (vorm-functie) Tussen het facet historische geografie en andere facetten van cultuurhistorie: • mate van samenhang met archeologische context • mate van samenhang met stedenbouwkundige context	3

Binnen het facet historische bouwkunde:

- synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de stadswijk / het complex
- mate waarin element onderdeel vormt van een grotere eenheid
- mate waarin interieur en exterieur samenhangen

Tussen het facet historische bouwkunde en andere facetten:

- samenhang met archeologische context
- samenhang met historisch geografische context

*Representa
tiviteit*

- kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode
- het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd
- kenmerkendheid voor / verbondenheid aan een bepaald gebied, periode, bouwstijl, menselijke activiteit
- het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio

3

Minimumscore 8 punten, maximumscore 24 punten

Voorstel waardering erfgoed:

Zeer hoog = 21 - 24 punten (vergelijkbaar met rijksmonument)

Hoog = 17 - 20 punten (vergelijkbaar met gemeentelijk monument)

Middelhoog = 13 - 16 punten (vergelijkbaar met de sterstatus)

Laag = 8 - 12 punten (indifferent)

TOTAALSCORE VOOR DIT OBJECT 20 PUNTEN

Brouwerijplein 85-86

Voormalige openbare lagere Sint-Martinusschool (nr. 85) en onderwijzerswoning (nr. 86), momenteel in gebruik als kantine voor de Dommelsch Bierbrouwerij.

Het complex bestaat grofweg uit een drietal elementen, te weten:

- voormalige eenlaagse onderwijzerswoning onder zadeldak (nr. 86)
- voormalige eenlaagse Sint-Martinusschool onder zadeldak met haaks op de straat gesitueerde achtervleugel en latere aanbouwen aan de rechterzijde (nr. 85)
- eenlaags volume met platdak en schilden, strekkende over de breedte van de onderwijzerswoning en de school, aan de achterzijde van deze gebouwen gelegen

Met de bouw van de Sint-Martinusschool en onderwijzerswoning is in 1882 begonnen, gelijktijdig met de aanvang van de bouw van de Sint-Martinuskerk. Datzelfde jaar kwam de bouw gereed. Architect was J.A. van Dijk uit Eindhoven. J.H. Lepelaars uit Tilburg was de aannemer. Het schooltje bestond toen alleen uit een haaks op de straat gesitueerde vleugel en had ook aan de voorzijde een haaks op de straat gesitueerd schilddak. In 1906 vond een verbouwing plaats aan de school. Aannemer was Gerardus van den Eijnden uit Dommelen. Onbekend is wat er bij die verbouwing gebeurd is. Mogelijk zijn toen onder andere de grijze gepleisterde kantelen op het gehele complex gebouwd.

In 1927 wordt het schoolgebouw uitgebreid met een gang en een lokaal aan de rechterzijde. Ook wordt de onderwijzerswoning verbouwd. Architect is dan Piet Staals, de gemeente-architect van Valkenswaard en Dommelnaar. G. Schellens is de aannemer. In 1933/1934 wordt het schooltje opnieuw uitgebreid. Aan de rechterzijde wordt een tweede lokaal bijgebouwd. Architect is P.G. van Laart. Bij een latere verbouwing is het haaks op de straat gesitueerde zadeldak van het oorspronkelijke schoolgebouw aan de voorzijde afgebroken en vervangen door een parallel gelegen zadeldak, in de lijn met de bebouwing links (de onderwijzerswoning) en rechts (de uitbouw van 1927 en 1933).

voormalig schoolgebouw (parallel aan de straat gesitueerde volume)

Voorgevel:

Wit geschilderde, gepleisterde voorgevel met grijs geschilderde, gepleisterde plint. Geheel links een zinken regenpijp. Rechts daarvan twee paar licht verdiepte, gekoppelde kruisvensters met gepleisterd deelzuiltje, waarvan de bovenzijde met versiering in de vorm van een envelop. Houten kozijnen. Langwerpige middenramen en kleine boven- en onderramen, alle met ruitvormig gekleurd glas-in-lood. In de middelste ruiten een centrale ruitvormige afbeelding met persoonsfiguur. Lekdorpsels van zwarte geglaazuurde tegels.

Rechts van deze vensterpartij een licht verdiepte toegangsdeur tussen twee gepleisterde lisenen. Hardstenen drempel. Geprofileerde houten paneeldeur met raamomlijsting van zeven ruiten.

Geprofileerde houten kozijnen. Boven de deur een luifel van metaal en glas. Daarboven een keramisch reliëf uit 1962 van René Smeets met het logo van de Dommelsch Bierbrouwerij met onderschrift "HOP EN MOUT DAT GOD 'T BE-HOUD".

Blauw emaille huisnummer "85" rechts van de deur. Metalen lantaarns links en rechts van de deur. Rechts van de deur eenzelfde vensterpartij als links.

Rechterzijde wordt afgescheiden van linkerdeel met een gepleisterde liseen. Rechterdeel met drie rechthoekige enkelruits-vensters met ruitvormig gekleurd glas-in-lood. Het linkervenster heeft een zonmotief in het midden van de ruit. De twee overige vensters hebben een extra loden kruis. Rechts van de vensters een straatnaambordje "Brouwerijplein", mogelijk stammend uit 1967, toen de naam aan dit plein werd gegeven. Geheel rechts in de gevel een liseen en een zinken regenpijp.

Rechterzijgevel:

Opgebouwd in schoon metselwerk van donkerrode baksteen in een kruisverband. Blind. Grijs gepleisterde plint met luchtroosters. Linkerdeel van de gevel wit gepleisterd in verband met de liseen op de hoek met de voorgevel. In het midden van de gevel een metalen plaatje, mogelijk in verband met ventilatie of luchtafvoer.

Achtergevel:

Slechts gedeeltelijk zichtbaar. Opgebouwd in schoon metselwerk.

Dak:

Wit geschilderde, geprofileerde houten bakgoot met zinken kraal, zowel aan de voorzijde als aan de achterzijde. Zadeldak belegd met grijze holle pannen. Dak steekt boven de rechterzijgevel uit.

Bakstenen schoorstenen op de nok ter hoogte van de twee meest rechtse lisenen.

voormalig schoolgebouw (haaks op de straat gesitueerde achtervleugel)

Eenlaags, haaks op de straat gelegen achtervleugel onder zadeldak. Opgebouwd in schoon metselwerk van rode baksteen in een kruisverband. Knipvoegen.

Westelijke gevel:

Bakstenen fries met overhoekse muizentand. Geheel links in de gevel een zinken regenpijp met vergaarbak.

Noordelijke topgevel:

Op beide hoeken van de topgevel een vierkante grijs gepleisterde schoorsteen met geprofileerde torenvormige opbouw met kantelen. Topgevel met centraal, verticaal geplaatst rookkanaal, uitmondend aan de bovenzijde in een schoorsteen, afgetopt met een metalen pijp.

Verdieping met in rechterdeel van de topgevel een wit geschilderd houten luik met lekdorpel en steense strek. Verticale staafankers ter hoogte van de gordingen. Friezen met bloktandlijst. Topgevel wordt afgedekt met bakstenen ezelsrug.

Oostelijke gevel:

Wit geschilderd houten plansier of bakgoot met zinken kraal.

Dak:

Zadeldak belegd met grijze holle pannen. Bakstenen schoorsteen op de nok. Boven de westelijke gevel een wit geschilderde, geprofileerde houten bakgoot met zinken kraal. Oostelijk dakschild met forse metalen afvoerpijp.

voormalige onderwijzerswoning

Voorgevel:

Wit geschilderde voorgevel. Bakstenen opgebouwd in een kruisverband. Donkergrijs gepleisterde plint met luchtgaten. Uiterst links en uiterst rechts een zinken regenpijp en een wit geschilderde gepleisterde liseen. (Rechterliseen tussen de nummers 85 en 86). Voordeur licht verdiept in middenrisaliet. Twee vensters links en rechts van de deur. Geprofileerde houten paneeldeur. Geprofileerd houten deurkalf. Houten kozijnen. Enkelruits bovenlicht met versierd en gekleurd glas-in-lood. Centraal in dit venster het logo van de Dommelsch Bierbrouwerij. Blauw emaille huisnummer "86" rechts van de deur. Anderhalfsteense rollaag boven de deur.

Vier licht verdiepte vierruitsvensters. Houten roeden en kozijnen. Bovenramen met versierd en gekleurd glas-in-lood.

Bakstenen afzaten en anderhalfsteense rollagen.

Boven de deur en de vensters enkele staafankers. Rijk versierde fries met platte en overhoekse muizentand, doorlopend in de middenrisaliet.

Linkerzijgevel:

Topgevel, opgebouwd in schoon metselwerk van oranje-rode baksteen in een kruisverband. Knipvoegen. Grijze gepleisterde plint met enkele lichtroostertjes. Uiterst links en rechts in de topgevel wit geschilderde gepleisterde lisenen met donkergrijze plint.

Begane grond met twee vierruits-schuifvensters met getoogde tweeruits-bovenramen met versierd en gekleurd glas-in-lood. Houten kozijnen. Betonnen lekdorpels. Anderhalfsteense segmentbogen.

Eenvoudige staafankers ter hoogte van de balklaag.

Verdieping met twee stolpvensters met getoogde tweeruits-bovenramen. Houten kozijnen. Betonnen lekdorpels. Anderhalfsteense segmentbogen.

Achtergevel:

Slechts gedeeltelijk zichtbaar. Opgebouwd in schoon metselwerk van oranje-rode baksteen in een kruisverband. Uiterst rechts een gepleisterde liseen en zinken regenpijp. Rijk versierde fries met platte en overhoekse muizentand.

Dak:

Zadeldak belegd met grijze holle pannen. Dak steekt boven de linkerzijgevel uit. Overstekende houten bakgoot met zinken kraal boven de voorgevel. Bakstenen schoorsteen tussen de nummers 85 en 86 en op de nok ter hoogte van de linkerzijgevel.

Voorste dakschild met centraal geplaatst houten dakvenster met dubbelraam. Overstekende houten bakgoot met zinken kraal. Sober uitgevoerd zadeldakje.

achterbouw

Eenlaagse achterbouw met platdak en schilden. Latere toevoeging. Indifferent qua monumentale waarde.

Waardering:

Brouwerijplein 85 en 86 hebben een hoge waarde, die voor een groot deel te danken is aan de cultuurhistorische waarde van het complex, vanwege zijn geschiedenis als openbare school en onderwijzerswoning.

-Architectonisch is de onderwijzerswoning nog redelijk intact, de haaks op de straat gesitueerde vleugel van de school eveneens, maar het geheel is nauwelijks meer als school met woning herkenbaar.

-Beide panden zijn sterk verbouwd, ramen gewijzigd en de gevels van nummer 85 (de school) zijn strak gepleisterd.

-Een positief aspect is ook, dat het pand tegenwoordig als kantine van de brouwerij is opgenomen in de gehele brouwerij-context.

Tabel Waarderingscriteria kwaliteiten erfgoed Brouwerijplein 85-86 Dommelen

Scores			
Kwaliteiten	Waarderingscriteria	Operationele parameters	Hoog Midden Laag
Beleefde kwaliteit	<i>Zichtbaarheid (herkenbaarheid / schoonheid)</i>	• zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement • relatie met de omgeving: passendheid • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis • afwisselendheid (diversiteit aan elementen) • zichtbaarheid landschapselementen en patronen (herkenbaarheid) • esthetische kwaliteit: zichtbare uitingen	2
	<i>Herinnerbaarheid (herinneringswaarde)</i>	• associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis (symboliek) • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis (symboliek) • ouderdom	2
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid (completeitheid / herkenbaarheid)</i>	Binnen het facet archeologie / aardkunde: • gaafheid aanwezige sporen • ruimtelijke gaafheid: bodemlagen onverstoord, horizontaal • stratificatie intact: bodemlagen onverstoord, verticaal • mobilia in situ: losse onderdelen nog op hun plek • ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling / mobila en sporen Binnen het facet historische geografie: • mate waarin landschapselementen en –patronen intact zijn • mate waarin oorspronkelijk karakter behouden is (authenticiteit) Binnen het facet historische bouwkunde: • completeitheid: mate waarin alle stijlelementen aanwezig zijn • authenticiteit: mate waarin oorspronkelijk bouwkundig, stedenbouwkundig karakter en/of de gebruiksfunctie (lege hulzen!) behouden is	1
	<i>Geconserveerdheid (technische staat conservering)</i>	• aanwezigheid antropogeen biochemisch residu • conservering artefacten (metaal / overig) • conservering organisch materiaal • mate waarin landschapselementen in evenwicht verkeren met de abiotische omgeving (veelal grondwaterstand) • bouwkundige staat	2

Inhoudelijke kwaliteit	<i>Zeldzaamheid</i>	• het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde periode binnen dezelfde microregio, waarvan de aanwezigheid is vastgesteld • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • innovativiteit: pionierskarakter	2
	<i>Informativiteit (informatiewaarde)</i>	• betekenis voor de wetenschap: recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode • afleesbaarheid (herkenbaarheid) van de genese van het historisch landschap (landschapstype) • betekenis voor de wetenschap c.q. belang voor de bouwgeschiedenis • mate waarin het object, bouwwerk / complex de sporen toont c.q. uitdrukking is van o.a. culturele, sociaal-economische, geestelijke, technische, bestuurlijke ontwikkelingen	2
	<i>Samenhangendheid</i>	Binnen het facet archeologie: • synchrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio • diachrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio Tussen het facet archeologie en de andere facetten van cultuurhistorie: • landschappelijke context (fysische- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap) • stedenbouwkundige context Binnen het facet aardkunde / historische geografie: • samenhang (tussen lijnen, elementen en patronen): mate waarin elementen onderdeel vormen van een grotere eenheid • mate waarin een element de samenhang begrijpelijk maakt (vorm-functie) Tussen het facet historische geografie en andere facetten van cultuurhistorie: • mate van samenhang met archeologische context • mate van samenhang met stedenbouwkundige context	3

Binnen het facet historische bouwkunde:

- synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de stadswijk / het complex
- mate waarin element onderdeel vormt van een grotere eenheid
- mate waarin interieur en exterieur samenhangen

Tussen het facet historische bouwkunde en andere facetten:

- samenhang met archeologische context
- samenhang met historisch geografische context

*Representa-
tiviteit*

- kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode
- het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd
- kenmerkendheid voor / verbondenheid aan een bepaald gebied, periode, bouwstijl, menselijke activiteit
- het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio

2

Minimumscore 8 punten, maximumscore 24 punten

Voorstel waardering erfgoed:

Zeer hoog	=	21 - 24 punten (vergelijkbaar met rijksmonument)
Hoog	=	17 - 20 punten (vergelijkbaar met gemeentelijk monument)
Middelhoog	=	13 - 16 punten (vergelijkbaar met de sterstatus)
Laag	=	8 - 12 punten (indifferent)

TOTAALSCORE VOOR DIT OBJECT 16 PUNTEN

Brouwerijplein 87

De Dommelsch Bierbrouwerij. Van deze momenteel nog in gebruik zijnde brouwerij is een aantal elementen cultuurhistorisch waardevol, dan wel monumentaal. Alleen deze elementen zullen hier worden beschreven. Het gaat om:

- ketelhuis uit 1935 met een diepte van (linkerzijgevel) drie vensterassen, inclusief interieur met onder andere enkele koperen brouwketels
- gevel van schoon metselwerk in orangerode baksteen rechts van het ketelhuis, vermoedelijk opgebouwd in 1962, inclusief ondiepe zijgeveltjes (ca. 1 meter) en keramisch reliëf van René Smeets uit 1962
- schoorsteen uit de periode 1930/1935, staande op het Brouwerijplein tegen de voorgenoemde gevel van orangerode baksteen
- muren in de ontvangstruimte van de brouwerij in het uiterst rechts gelegen deel (met witte voorgevel), met in totaal vier muurschilderingen van René Smeets uit 1962

Het huidige ketelhuis heeft een kern die teruggaat tot 1897. Toen werden grote delen van de brouwerij nieuw gebouwd. De begane grond van het huidige ketelhuis was in 1897 gebouwd als brouwhuis. Dit brouwhuis had een topgevel met zadeldak, dat in 1915 werd vervangen door een verdieping.

In 1935 werd het pand verbouwd tot in de staat zoals die momenteel nog steeds is. Ook heeft het pand toen zijn huidige voorgevel gekregen en is de vloer tussen de begane grond en eerste verdieping opnieuw gebouwd. Tijdens de verbouwing is een zijmuur ingestort, hetgeen toen aan twee mensen het leven gekost heeft.

ketelhuis

Drielaags ketelhuis uit 1935 onder platdak met opbouw met platdak. De cultuurhistorische of monumentale waarde van het ketelhuis bestaat uit het volume met een diepte van drie vensterassen, zoals deze in de linkerzijgevel te zien zijn, inclusief opbouw en interieur met onder andere enkele koperen brouwketels.

Voorgevel:

In 1935 opgebouwd in schoon metselwerk van orangerode baksteen in een halfsteensverband. Trasraam van rode baksteen, eveneens in een halfsteensverband. In de gevel liggen verspreid vijf imitatiespeklagen van rode baksteen.

Begane grond met twee licht verdiepte vensterpartijen, waarboven een wit geschilderde betonnen luifellatei. Lekdorpels van donkere geglaazuurde tegels. Beide vensterpartijen bestaan uit raamwerken van acht x drie ruiten, waarbinnen een klampaam van vier ruiten met extra kozijnen.

Eerste verdieping met één forse, licht verdiepte vensterpartij, waarboven een wit geschilderde betonnen luifellatei. Lekdorpel van donkere geglaazuurde tegels. De vensterpartij bestaat uit een raamwerk van acht x vier ruiten, opgedeeld in vier

eenheden van twee x vier ruiten. Deze opdeling is zichtbaar door verdikte kozijnen rondom deze twee x vier ruiten. Tussen de forse vensterpartij van de eerste verdieping en de tweede verdieping een breed reclamebord met tekst in gele letters “Dommelsche Bierbrouwerij”.

Tweede verdieping met twee licht verdiepte vensterpartijen, waarboven een wit geschilderde betonnen luifellatei. Lekdorpels van donkere geglazuurde tegels. Beide vensterpartijen bestaan uit raamwerken van acht x vier ruiten, waarbij in elke hoek vier ruiten verdikte kozijnen hebben.

Linkerzijgevel:

Zoals vermeld, worden hier alleen de voorste drie vensterassen beschreven. Dit volume met de linkerzijgevel is in 1935 opgebouwd in schoon metselwerk van rode baksteen in een kruisverband. Trasraam met halfsteense rollaag van donker-rode baksteen. Onder het trasraam een ondiepte cementen plint.

Meest rechtse halve meter van de linkerzijgevel is uitgevoerd op dezelfde manier als de voorgevel tot stand gekomen is. Begane grond met links en centraal in de gevel een licht verdiepte vensterpartij, waarboven een wit geschilderde betonnen latei. Lekdorpels van donkere geglazuurde tegels. Beide vensterpartijen bestaan uit raamwerken van zeven x vijf ruiten. Binnen dit raamwerk centraal bovenaan een raam van drie x twee ruiten dat opengeklapt kan worden.

Rechts op de begane grond een licht verdiepte toegangspartij met stoepje. Onder deze toegangspartij een betonnen drem-pel. Toegangspartij bestaat verder uit een moderne deur links en rechts een wit geschilderd houten geveldeel met daarin twee forse vierkante vensters. Boven de gehele toegangspartij een bovenlicht van zeven x twee ruiten. Binnen dit boven-licht centraal een raam van drie x twee ruiten dat opengeklapt kan worden.

Eerste verdieping met drie licht verdiepte vensterpartijen, waarboven een wit geschilderde betonnen latei. Lekdorpels van donkere geglazuurde tegels. De vensterpartijen bestaan uit raamwerken van zeven x vijf ruiten.

Tweede verdieping gelijk aan eerste verdieping.

Opbouw:

Eenlaagse opbouw, gelegen in de noordwestelijke hoek van het ketelhuis. Uitgevoerd in schoon metselwerk van rode baksteen in een kruisverband. In minimaal de voorgevel en de beide zijgevels van deze opbouw een (mogelijk licht verdiepte) vensterpartij, waarboven een wit geschilderde betonnen latei. Hoogstwaarschijnlijk (dit is niet zichtbaar vanaf de begane grond) lekdorpels van donkere geglazuurde tegels.

De vensterpartijen bestaan uit raamwerken van zes x drie ruiten. Ook deze opbouw heeft een platdak met overstekende plansiergoten.

Dak:

Platdak met boven de voorgevel en linkerzijgevel een overstekende plansiergoot. Op het dak twee vlaggemasten.

gevel van schoon metselwerk, rechts van het ketelhuis

Grotendeels blinde gevel, vermoedelijk uit 1962, met enkele gevelopeningen op de begane grond. Ondiepe zijgeveltjes van ca. 1 meter diep. Opgebouwd in schoon metselwerk van orangerode baksteen in een halfsteensverband. In de gevel liggen verspreid imitatiespeklagen van rode baksteen. Trasraam eveneens van rode baksteen.

Begane grond met links en centraal in de gevel op grondniveau een fors vierkant metalen ventilatierooster. Boven deze ventilatieroosters vier hoog op de begane grond gesitueerde, licht verdiepte vensterpartijen, waarboven wit geschilderde betonnen luifellateien. Deze lateien strekken, anders dan de lateien in het ketelhuis, niet verder uit dan de boven de vensterpartij. Lekdorpels van donkere geglaazuurde tegels. Alle vier de vensterpartijen bestaan uit raamwerken van zes x drie ruiten. Binnen elke vensterpartij bevinden zich linksboven en rechtsboven een klapraam van twee x twee ruiten.

Rechts op de begane grond een verdiepte vierkante doorgang, afgesloten met een metalen rolluik. Boven deze doorgang een wit geschilderde luifellatei die rechts van de poort nog circa tweeënhalve tot drie meter doorloopt. Rechts van deze doorgang, onder de verlengde latei een houten paneeldeur met visgraatmotief. Houten kozijnen en een betonnen latei aan de bovenzijde.

Boven de linkervensterpartij van de begane grond een steekt een vlaggemast uit de gevel. Rechts, boven de doorgang met rolluik een keramisch reliëf uit 1962, gemaakt door René Smeets, destijds directeur van de Eindhovense Academie voor Industriële Vormgeving.

Houten plansiergoten met schuin oplopende hoeken.

schoorsteen aan het Brouwerijplein

Ronde fabrieksschoorsteen uit 1930, staande aan het Brouwerijplein, vlak voor de gevel die in de voorgaande alinea beschreven is.

De schoorsteen is opgebouwd in schoon metselwerk van orangerode strengperssteen in een steens verband. De voet van de schoorsteen is ca. anderhalve meter hoog en iets breder. De bovenzijde van deze voet met een groter formaat strengpersstenen of tegels met schuine zijden. In de noordzijde van de schoorsteen bevindt zich op grondniveau een getoogd deurtje met metalen geheng en rondboog.

In hoger gelegen delen van de schoorsteen metalen klimbeugels en metalen banden rondom de schoorsteen.

Hoog in het zuidelijk deel van de schoorsteen zijn met witte strengpersstenen de letters “DB” (Dommelsch Bierbrouwerij) ingemetseld.

muren in de ontvangstruimte van de brouwerij

Op muren in de ontvangstruimte van de brouwerij, gelegen in het uiterst rechtse fabrieksdeel (met wit geschilderde voorgevel) zijn in 1962 vier muurschilderingen aangebracht door René Smeets, die ook de keramische reliëfs op de gevels van de brouwerij en de kantine ontworpen heeft. Hoewel dit fabrieksdeel aan de buitenzijde geen bijzondere architectuur toont, is met name de ruimte met de reliëfs waard om te koesteren.

Waardering:

De Dommelsche brouwerij heeft een lange geschiedenis die volgens de brouwerij zelf tot 1744 teruggaat. Onderzoek door Ad van Moolenbroek toont aan, dat deze brouwerij, weliswaar op een andere locatie, al in 1703 bestond. Toen ontving Jacob Goijaerts (Snieders) een erfenis van zijn ouders, waar de brouwerij onderdeel van uitmaakte¹.

De familie bezat de brouwerij, de oude villa ernaast (nummer 88) en de villa er tegenover (nummer 84). In deze omschrijving worden uitsluitend het ketelhuis, de buitenmuur rechts daarvan en de schoorsteen gewaardeerd. Het rijksmonument Westerhovenseweg 2 (café De Oranjeboom), waar de voorganger van deze brouwerij ooit achter heeft gestaan, hoort ook bij dit gehele complex.

-Cultuurhistorisch heeft dit pand een rijke geschiedenis.

-Het ketelhuis en de schoorsteen zijn uit circa 1930. De voorgevel van dat ketelhuis is gemoderniseerd rond 1960. Tegelijkertijd is toen het volume rechts daarnaast gebouwd.

-Het ketelhuis heeft nog een origineel interieur met koperen ketels, geglazuurde wandtegels, gekleurde vloertegels en koperen trapleuningen. Verder metalen vensters met roedenverdeling zoals ook aan de buitenzijde zichtbaar is. In de benedenverdieping, waar de onderzijde van de ketels met hun metalen poten zichtbaar zijn, is nog het originele machinewerk uit de jaren dertig aanwezig.

-Op de gevel is een keramisch reliëf met het Dommelsch logo uit 1962 bevestigd. Een typische uiting uit die bouwtijd.

-De schoorsteen met de authentieke letters “DB” is een landmark voor de regio.

-De muurschilderingen in de ontvangstruimte zijn, wat kunstzinnige vormgeving betreft, hoogstaand.

¹ Jaarboek Merckenswaert 1994, pp 8-30.

Tabel Waarderingscriteria kwaliteiten erfgoed Brouwerijplein 87 Dommelen

Scores			
Kwaliteiten	Waarderingscriteria	Operationele parameters	Hoog Midden Laag
Beleefde kwaliteit	<i>Zichtbaarheid (herkenbaarheid / schoonheid)</i>	• zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement • relatie met de omgeving: passendheid • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis • afwisselendheid (diversiteit aan elementen) • zichtbaarheid landschapselementen en patronen (herkenbaarheid) • esthetische kwaliteit: zichtbare uitingen	3
	<i>Herinnerbaarheid (herinneringswaarde)</i>	• associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis (symboliek) • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis (symboliek) • ouderdom	2
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid (completeitheid / herkenbaarheid)</i>	Binnen het facet archeologie / aardkunde: • gaafheid aanwezige sporen • ruimtelijke gaafheid: bodemlagen onverstoord, horizontaal • stratificatie intact: bodemlagen onverstoord, verticaal • mobilia in situ: losse onderdelen nog op hun plek • ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling / mobila en sporen Binnen het facet historische geografie: • mate waarin landschapselementen en –patronen intact zijn • mate waarin oorspronkelijk karakter behouden is (authenticiteit) Binnen het facet historische bouwkunde: • completeitheid: mate waarin alle stijlelementen aanwezig zijn • authenticiteit: mate waarin oorspronkelijk bouwkundig, stedenbouwkundig karakter en/of de gebruiksfunctie (lege hulzen!) behouden is	2
	<i>Geconserveerdheid (technische staat conservering)</i>	• aanwezigheid antropogeen biochemisch residu • conservering artefacten (metaal / overig) • conservering organisch materiaal • mate waarin landschapselementen in evenwicht verkeren met de abiotische omgeving (veelal grondwaterstand) • bouwkundige staat	2

Inhoudelijke kwaliteit	<i>Zeldzaamheid</i>	• het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde periode binnen dezelfde microregio, waarvan de aanwezigheid is vastgesteld • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • innovativiteit: pionierskarakter	3
	<i>Informativiteit (informatiewaarde)</i>	• betekenis voor de wetenschap: recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode • afleesbaarheid (herkenbaarheid) van de genese van het historisch landschap (landschapstype) • betekenis voor de wetenschap c.q. belang voor de bouwgeschiedenis • mate waarin het object, bouwwerk / complex de sporen toont c.q. uitdrukking is van o.a. culturele, sociaal-economische, geestelijke, technische, bestuurlijke ontwikkelingen	3
	<i>Samenhangendheid</i>	Binnen het facet archeologie: • synchrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio • diachrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio Tussen het facet archeologie en de andere facetten van cultuurhistorie: • landschappelijke context (fysische- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap) • stedenbouwkundige context Binnen het facet aardkunde / historische geografie: • samenhang (tussen lijnen, elementen en patronen): mate waarin elementen onderdeel vormen van een grotere eenheid • mate waarin een element de samenhang begrijpelijk maakt (vorm-functie) Tussen het facet historische geografie en andere facetten van cultuurhistorie: • mate van samenhang met archeologische context • mate van samenhang met stedenbouwkundige context	3

Binnen het facet historische bouwkunde:

- synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de stadswijk / het complex
- mate waarin element onderdeel vormt van een grotere eenheid
- mate waarin interieur en exterieur samenhangen

Tussen het facet historische bouwkunde en andere facetten:

- samenhang met archeologische context
- samenhang met historisch geografische context

*Representa
tiviteit*

- kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode
- het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd
- kenmerkendheid voor / verbondenheid aan een bepaald gebied, periode, bouwstijl, menselijke activiteit
- het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio

3

Minimumscore 8 punten, maximumscore 24 punten

Voorstel waardering erfgoed:

Zeer hoog	=	21 - 24 punten (vergelijkbaar met rijksmonument)
Hoog	=	17 - 20 punten (vergelijkbaar met gemeentelijk monument)
Middelhoog	=	13 - 16 punten (vergelijkbaar met de sterstatus)
Laag	=	8 - 12 punten (indifferent)

TOTAALSCORE VOOR DIT OBJECT 21 PUNTEN

Brouwerijplein 88

Eenlaagse eclectische fabrikantenvilla onder mansarde-schilddak uit 1894, momenteel in gebruik als kantoorgebouw voor de Dommelsch Bierbrouwerij. Deze oorspronkelijke fabrikantenvilla is in latere jaren aan de achterzijde uitgebreid. Deze uitbreiding valt buiten de cultuurhistorische/monumentale waarde van het complex. Alleen het oorspronkelijke volume uit 1894 zal hier worden beschreven.

De kern van deze villa gaat terug tot 1838, toen het pand als eenlaags pand met wolfstdak gebouwd werd. Het pand werd dat jaar in gebruik genomen als school-annex-onderwijzerswoning. Het werd gebouwd door Andries Moors uit Westerhoven, naar een ontwerp van Peter Klufens. In 1882 werd een nieuwe school met onderwijzerwoning gebouwd. (de huidige nummers 85-86).

In 1885 werd het oude schoolgebouw publiekelijk geveild. Het pand werd gekocht door W. Heeren, weduwe van P.J. Snieders van de Dommelsche Bierbrouwerij.

Aanvankelijk werd het pand gebruikt als pakhuis en bergplaats voor de brouwerij. In 1894 wordt begonnen met de verbouwing van het pand tot woonhuis voor Wilhelmus Cornelius Snieders en zijn vrouw Adriana Maria Willems, eigenaars van de Dommelsche Bierbrouwerij. Zij waren in 1894 de eerste bewoners van deze villa. In de Meierijse Courant van 3 maart 1894 wordt gesproken over de aanbesteding van een huis met paardenstal voor bierbrouwer W.C. Snieders. In 1895 komt de bouw gereed en wordt het pand in gebruik genomen.

Voorgevel:

Symmetrische voorgevel, opgebouwd in een schoon metselwerk van donkerrode baksteen in een kruisverband. Knipvoegen. Gepleisterde en geblokte middenrisaliet met voordeur in portiek. De middenrisaliet loopt aan de bovenzijde door in een Vlaamse gevel. Links en rechts van de deur twee rechthoekige vensters. Gepleisterde en geblokte hoeklisenen.

Grijze, gepleisterde plint met enkele kleine ventilatioeroosters.

Centrale voordeur in portiek. Hardstenen stoepje, drempel en neuten. Houten voordeur, bestaande uit boven- en onderdeur. Bovendeur met ijzeren geheng en twee verticale kijkvensters met smeedijzeren hekwerkje, waarin de letters "S" (voor W.C. Snieders) en "W" (voor A.M. Willems) zijn verwerkt. Aan de bovenzijde van de (rechthoekige) deur is een driehoekig houten fronton aangebracht. Geprofileerd houten deurkalf, houten kozijnen. Getoogd bovenlicht met gekleurd glas-in-lood. Wit geschilderde, gepleisterde, geprofileerde deuromlijsting met agraaf en kuifstuk en oren voorzien van koordkwasten. Ingemetselde eerste steen in rechterwang van de portiek met inscriptie "W.C. Snieders en A.M. Willems, 05-05-1894".

Wit geschilderde, gepleisterde, geblokte middenrisaliet met gebosseerde blokken en diamantkoppen aan de onderzijde. Boven de deurpartij, ter hoogte van de fries een wit geschilderd, hoekig verhoogd veld, waarin een lantaarn is aangebracht.

Op de borstwering onder de vier vensters op de begane grond zijn vrij sobere, gestileerde, wit geschilderde verhoogde velden, in de vorm van draperie, aangebracht, de zogenaamde lambrekijns, met versiering in de vorm van koordkwastjes. Betonnen cordonband als onderdorpelband van de vensters. Deze cordonband loopt ook verkropt door over de middenrisaliet, zelfs over de wangen in de portiek, en over de hoeklisenen en vormt tevens een lekdorpel voor de vensters. Enkelruitsvensters met getoogd bovenlicht met gekleurd glas-in-lood. Houten kozijnen. Wit geschilderde, gepleisterde, geprofileerde raamlijstingen met agraf en kuifstuk en oren voorzien van koordkwasten. Kuifstuk van rechtervenster is beschadigd.

Wit geschilderde, geprofileerde, gepleisterde fries met verhoogde velden.

Rijk versierde houten Vlaamse gevel met zadeldakje, ondersteund door twee opengewerkte houten consoles, versierd met profilering, onder andere in de vorm van canellures en diamantkoppen. Verdiept enkelruits venster met houten kozijnen. Geprofileerde houten onderdorpel. Rijk versierde, taps toelopende, geprofileerde, houten omlijsting met verhoogde velden en diamantkoppen. Geprofileerd fronton met schouders en verdiept timpaan, voorzien van diamantkop. Zadeldakje en wangen bedekt met grijze leistenen. Piron op de nok van het zadeldakje.

Verkropte houten kroonlijst met zinken kraal, ondersteund door houten gootklossen met kraalprofiel en diamantkop.

Linkerzijgevel:

Opgebouwd in schoon metselwerk van rode baksteen in een kruisverband. Grijs geschilderde gepleisterde plint. Begane grond met links een licht verdiept, getoogd, rechthoekig enkelruitsvenster met enkelruits bovenraam. Houten kozijnen en metalen zonwering. Betonnen lekdorpel en anderhalfsteense segmentboog. Centraal op de begane grond een deur. Deze loopt niet tot aan de grond. De plint loopt hier gewoon door. Licht verdiepte houten deur met fors vierruits kijkvenster. Getoogd bovenlicht met gekleurd glas-in-lood. Houten kozijnen. Anderhalfsteense segmentboog. Drie eenvoudige staafankers ter hoogte van de balklaag.

Verdieping met vier asymmetrisch gesitueerde, licht verdiepte, rechthoekige, enkelruits vensters met getoogde enkelruits bovenramen. Het linkervenster is kleiner dan de overige vensters. Betonnen lekdorpels en steense segmentbogen. Bakstenen fries met overhoekse muizentand en uitkragende baksteen onder elke tand. Wit geschilderde geprofileerde houten kroonlijst met zinken kraal. Donker geschilderde betonnen dekplaat met lichte ezelsrug en schouderdje over schuine zijde van het voorste dakschild. Donkere regenpijp juist naast de linkerhoekliseen van de voorgevel.

Rechterzijgevel:

Opgebouwd in schoon metselwerk van rode baksteen in een kruisverband. Grijs geschilderde gepleisterde plint met kleine ventilatioorostertjes. Begane grond met centraal een licht verdiept, getoogd, rechthoekig enkelruitsvenster met enkelruits bovenraam. Houten boogveld en houten kozijnen. Betonnen lekdorpel en steense segmentboog. Rechts op de begane grond een licht verdiept, drieledig, gekoppeld venster. Enkelruits boven- en onderramen. Houten kozijnen. Bakstenen lekdorpel. Bakstenen boogveld en steense segmentboog. Rechts van dit gekoppelde venster een verticaal geplaatste betonnen brievenbus.

Vier eenvoudige staafankers ter hoogte van de balklaag.

Verdieping met drie symmetrisch gesitueerde rechthoekige, getoogde enkelruits vensters zonder bovenramen. Betonnen lekdorpels, kleine houten boogvelden en steense segmentbogen.

Bakstenen fries met overhoekse muizentand en uitkragende baksteen onder elke tand. Wit geschilderde geprofileerde houten kroonlijst met zinken kraal. Donker geschilderde betonnen dekplaat met lichte ezelsrug en schouderdje over schuine zijde van het voorste dakschild. Donkere regenpijp juist naast de rechterhoeklijzen van de voorgevel.

Dak:

Mansarde-schilddak, belegd met grijze lestenen. Kepers en nok zijn afgedekt met loodslabben. Voorste dakschild met links en rechts een rijk versierde oeil-de-boef-dakkapel met rondvenster, imitatie-sluitsteen, schouderboog en piron. Wolfschilden links en rechts met eenvoudig dakraampje.

Waardering:

Deze villa is van zeer hoge monumentale waarde, onder meer wegens de verbondenheid met de geschiedenis van de Dommelsche brouwerij. De familie bezat de brouwerij, deze oude villa naast de brouwerij (nummer 88) en in latere jaren de villa er tegenover (nummer 84). Het rijksmonument Westerhovenseweg 2 (café De Oranjeboom), waar achter ooit de oude brouwerij stond, hoort ook bij dit gehele complex.

-Cultuurhistorisch heeft dit pand een rijke geschiedenis die terug gaat tot 1838.

-Er is een bijzondere context op het plein, ontstaan door de aanwezigheid van de brouwerij en twee voormalige schoolgebouwen die momenteel ook onderdeel van de brouwerij vormen.

-Het pand is (qua uiterlijk) nagenoeg authentiek uit 1894. Helaas zijn aan en tegen de achterzijde ontsierende bedrijfsgebouwen gezet.

-De ontwikkeling in de bouwgeschiedenis is hier duidelijk waarneembaar omdat de villa aan de overzijde enkele decennia later voor deze familie werd gebouwd in een geheel andere stijl.

-De rijkdom van de familie wordt hier getoond in een kapitaal, en zeer gedetailleerd pand.

-De voorgevel is rijk geornamenteerd en uniek in deze regio.

Tabel Waarderingscriteria kwaliteiten erfgoed Brouwerijplein 88 Dommelen

Scores			
Kwaliteiten	Waarderingscriteria	Operationele parameters	Hoog Midden Laag
Beleefde kwaliteit	<i>Zichtbaarheid (herkenbaarheid / schoonheid)</i>	• zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement • relatie met de omgeving: passendheid • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis • afwisselendheid (diversiteit aan elementen) • zichtbaarheid landschapselementen en patronen (herkenbaarheid) • esthetische kwaliteit: zichtbare uitingen	3
	<i>Herinnerbaarheid (herinneringswaarde)</i>	• associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis (symboliek) • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis (symboliek) • ouderdom	3
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid (completeitheid / herkenbaarheid)</i>	Binnen het facet archeologie / aardkunde: • gaafheid aanwezige sporen • ruimtelijke gaafheid: bodemlagen onverstoord, horizontaal • stratificatie intact: bodemlagen onverstoord, verticaal • mobilia in situ: losse onderdelen nog op hun plek • ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling / mobila en sporen Binnen het facet historische geografie: • mate waarin landschapselementen en –patronen intact zijn • mate waarin oorspronkelijk karakter behouden is (authenticiteit) Binnen het facet historische bouwkunde: • completeitheid: mate waarin alle stijlelementen aanwezig zijn • authenticiteit: mate waarin oorspronkelijk bouwkundig, stedenbouwkundig karakter en/of de gebruiksfunctie (lege hulzen!) behouden is	2
	<i>Geconserveerdheid (technische staat conservering)</i>	• aanwezigheid antropogeen biochemisch residu • conservering artefacten (metaal / overig) • conservering organisch materiaal • mate waarin landschapselementen in evenwicht verkeren met de abiotische omgeving (veelal grondwaterstand) • bouwkundige staat	2

Inhoudelijke kwaliteit	<i>Zeldzaamheid</i>	• het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde periode binnen dezelfde microregio, waarvan de aanwezigheid is vastgesteld • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • innovativiteit: pionierskarakter	3
	<i>Informativiteit (informatiewaarde)</i>	• betekenis voor de wetenschap: recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode • afleesbaarheid (herkenbaarheid) van de genese van het historisch landschap (landschapstype) • betekenis voor de wetenschap c.q. belang voor de bouwgeschiedenis • mate waarin het object, bouwwerk / complex de sporen toont c.q. uitdrukking is van o.a. culturele, sociaal-economische, geestelijke, technische, bestuurlijke ontwikkelingen	3
	<i>Samenhangendheid</i>	Binnen het facet archeologie: • synchrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio • diachrone context: wel / niet voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio Tussen het facet archeologie en de andere facetten van cultuurhistorie: • landschappelijke context (fysische- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap) • stedenbouwkundige context Binnen het facet aardkunde / historische geografie: • samenhang (tussen lijnen, elementen en patronen): mate waarin elementen onderdeel vormen van een grotere eenheid • mate waarin een element de samenhang begrijpelijk maakt (vorm-functie) Tussen het facet historische geografie en andere facetten van cultuurhistorie: • mate van samenhang met archeologische context • mate van samenhang met stedenbouwkundige context	3

Binnen het facet historische bouwkunde:

- synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de stadswijk / het complex
- mate waarin element onderdeel vormt van een grotere eenheid
- mate waarin interieur en exterieur samenhangen

Tussen het facet historische bouwkunde en andere facetten:

- samenhang met archeologische context
- samenhang met historisch geografische context

*Representa
tiviteit*

- kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode
- het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd
- kenmerkendheid voor / verbondenheid aan een bepaald gebied, periode, bouwstijl, menselijke activiteit
- het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio

3

Minimumscore 8 punten, maximumscore 24 punten

Voorstel waardering erfgoed:

Zeer hoog	=	21 - 24 punten (vergelijkbaar met rijksmonument)
Hoog	=	17 - 20 punten (vergelijkbaar met gemeentelijk monument)
Middelhoog	=	13 - 16 punten (vergelijkbaar met de sterstatus)
Laag	=	8 - 12 punten (indifferent)

TOTAALSCORE VOOR DIT OBJECT 22 PUNTEN

Colofon

De panden aan het Brouwerijplein in Dommelen
© Cultuurhistorisch Bureau Hüsken en Zoon
Hulstbosakker 7
5625 VR Eindhoven

november-december 2013

Beschrijving uitgevoerd in op dracht van de gemeente Valkenswaard

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Cultuurhistorich Bureau Hüsken en Zoon.

